

elgazodás. E kedvezőtlen társadalmi környezetben az iskola minden pedagógusának vállalnia kell a toleráns magatartást, a helyes életvezetési és konfliktuskezelési kompetenciák kialakítását. A magyar oktatás teljes szemléletváltására, egy új pedagógiai kultúra kialakítására és széles körű társadalmi összefogásra van szükség ahhoz, hogy pozitív irányba mozduljunk el.

Jegyzet

(1) Iskolai szintű felmérés a tantárgy fogadtatásáról. SZKK, Győr. (1)

(2) Példaképek – életcélok. 15–17 éves középiskolai tanulók körében végzett felmérés, 2004–2007. SZKK, Győr.

(3) Hospitálási naplók, 2001–2007. Pannon Egyetem Antropológia és Etika Tanszék, Veszprém.

Irodalom

Az alapfokú nevelés-oktatás kerettantervei (2000). Oktatási Minisztérium, Budapest.

Coolahan, J. (2007): Tanárképzés és pedagóguskarrier az élethosszig tartó tanulás korában. *Új Pedagógiai Szemle*, 5. 93–108.

Emberismeret útvesztőben. (2007) Géczy János beszélget Kamarás Istvánnal. *Új Pedagógiai Szemle*, 69–107.

Falus Katalin – Jakab György (2005): A projektérett-ségi tapasztalatai. *Új Pedagógiai Szemle*, 10. www.om.hu.

Kamarás István (2003): Emberismeret és etika tantervek. In Homor Tivadar (szerk.): *Az etikatanítás gyakorlata*. Krónika Nova, Budapest. 9–74.

Kerber Zoltán (2007, szerk.): Vita a NAT 2003 felülvizsgálatáról. *Új Pedagógiai Szemle*, 5. 31–44.

Nemzeti Alaptanterv. Ember és társadalom (1998). Korona, Budapest.

Nemzeti Alaptanterv 2003 (2004). Oktatási Minisztérium, Budapest.

Schüttler Tamás (2007): Szerkesztés közben. *Új Pedagógiai Szemle*, 5.

Homor Tivadar

Pannon Egyetem, BTK,
Antropológia és Etika Tanszék

„Testnevelés, mint a vidámság órája!”

Beszámoló a VI. Országos Sporttudományi Kongresszusról

A Magyar Sporttudományi Társaság 2007. október 28–30. között az egrí Eszterházy Károly Főiskola Testnevelési és Sporttudományi Intézetével közösen rendezte soros kongresszusát. A három nap során a plenáris előadásokon túl 12 különböző szekcióban hallhattak az érdeklődők többek közt az életmódról, a sport és társadalom, a sport és nevelés, az iskolai testnevelés, a diáksport kapcsolatáról, a sportélettan, sportorvoslás, rehabilitáció kérdéséről vagy a fogyatékosok sportjáról, illetve a gyógytestnevelésről.

Beszámolóinkban a Sporttudományi Kongresszus azon előadásaira összpontosítottunk, melyek kapcsolatba hozhatók a közoktatással.

Jelen tanulmány címét az egyik előadótól, Szatmári Zoltántól kölcsönözzük, szerinte ugyanis egy jó iskolai tanóra alapvető velejárója a jó hangulat, a derű, amit legkönnyebben humorral lehet megteremteni. Az iskolai testnevelés alapvető célja ugyanakkor, hogy része legyen az ifjúság szellemi, testi és közösségi nevelésének, hangzott el H. Ekler Judit előadásában. Az iskolai sport vizsgálata kapcsán koronként nyomon követhetők a testnevelés célját meghatározó stratégiai változások. A 18. században (Ratio Educationis, 1777) a testedzés tartalma és tanórai fegyelme is arra utalt, hogy az elsődleges szándék a katonai kiképzés. Ez a hatás még az 1938-as tanterv idején is domináns

volt. A 20. század második felében a legerősebb stratégiai hatásnak már az ipari érdek számít. A teljes foglalkoztatás, a fizikai teljesítmény és a munka magasra értékelése elvárta a közoktatástól, hogy mind fizikai, mind fegyelmi szempontból is az életre készítse fel a gyerekeket. Manapság, amikor munkaerő-feleslegről és tömeges munkanélkülségről beszélünk, már ez sem kiindulópont az iskolai testnevelés számára. Az előadó szerint ma az oktatáspolitikának kell felvállalnia azt a stratégiai szerepet, melynek célja az iskolai sport helyzetének megerősítése. Annál is inkább, mert az egészségügy is jelentős preventív és képességfejlesztő elvárásokat támaszt az iskolával szemben. Az előadó utalt arra, hogy a változó életkörülmények, a médiumok és az ezek hatására kialakuló szülői és tanulói kívánságok abba az irányba mutatnak, hogy az iskolai testnevelés az egész életen át üzhető sportolást készítse elő, és szervezési formáiban (tanórai és tanórán kívüli sport, túrák, kirándulások) is ehhez igazodjon.

De vajon milyen jellemzőkkel írható le a határainkon túli iskolai testnevelés? Ezen kérdésünkre Istvánfi Csabától kaptunk választ, aki *Az iskolai testnevelés az európai uniós törekvések tükrében* címmel tartott előadást. Ebben ismertette azokat az EU-kezdemenyvezéssel rendezett magas szintű tanácskozásokat, melyek célja az iskolai testnevelés helyzetének tisztázása, illetve árnyalt kép felvázolása az ifjúság megromlott egészségi állapotáról. Ezen témák legutóbb az Európai Unió Kulturális és Nevelési Bizottsága által 2007. február 28-án rendezett *The Role of Sport in Education* elnevezésű konferencián kerültek újra középpontba. Itt Istvánfi Csaba egy négytagú nemzetközi team tagjaként segítette hallgatóságát abban, hogy képet kapjanak a különböző nemzetek iskolai testnevelésének helyzetéről és ifjúságuk egészségi állapotáról. Összességében elmondható, hogy mind a négy (azaz a magyar, az osztrák, a finn és az angol) ország esetében romlott nemcsak az iskolai testnevelés pozíciója, hanem a fiatalok egészségi állapota is. A további közös jellemzők közül jelen tanulmányunkban csak néhányat emelünk ki: a testnevelés órákra szánt időkeret csökkenését, az alsó tagozatban alacsony szintű képzettséggel testnevelést oktató pedagógusokat, a növekvő tendenciát mutató tartáshibákat, gerincdeformításokat, a kövér, túlsúlyos tanulók számát, illetve a fiatalok esetében egyre gyakoribb panaszként jelentkező szív- és keringési elégtelenséget.

A tizenévesek egészségi állapotáról és fizikai inaktivitásukról szóló kutatások aggasztó eredményekkel szolgálnak. Társadalmunkban az egészség megőrzése és a vele kapcsolatos magatartásformák kialakítása és tudatosítása egyre inkább háttérbe szorul. Bár gyakran hallani a mozgásszegény életmódról, mégsem teszünk ellene. Mindennapjainkból kiszorul a fizikai aktivitás, azaz nem járunk sem rendszeresen, sem rendszertelenül úszni, kerékpározni, futni, sétálni. A fokozatosan növekvő civilizációs ártalmak következtében a 10–18 éves iskoláskorú gyermekek körében magas a mozgáshiány miatt kialakult mozgásszervi rendellenességek aránya, romlik a stressztűrő-képesség, növekszik a túltáplált gyerekek száma. Tanulmányunk folytatásában olyan kutatási eredmények ismertetésére vállalkozunk, melyek témája a tanulók egészségi állapotának különböző módszerekkel történő felmérése.

Nagyvárad Katalin objektív elemzést kívánt készíteni a Szombathely városában tanuló 14–20 évesek egészségi állapotáról. Ennek során igyekezett feltárni a testnevelő, a gyógytestnevelő és az iskolai egészségügyi hálózat (orvos és védőnő) együttműködését is. Eredményei szerint a vizsgált korosztályban egyre növekszik azon tanulók száma, akiket gyógytestnevelésre utaltak, és az említett populációban szignifikánsnak tekinthető a mozgásszervi betegségek előfordulása. A nemek vonatkozásában a lány tanulók körében regisztrálhatók nagyobb gyakorisággal a tartáshibák, a scoliosis (oldalirányú gerincferdülés) és az obesitas (kóros kövérség). Nagyvárad Katalin szerint a testnevelők, gyógytestnevelők és az iskolai egészségügyi hálózat együttműködése hiányos. Az előadó hangsúlyozta az iskolai gyógytestnevelés egyedülálló szerepét a tanuló szerzett vagy veleszü-

letett betegség következtében kialakult egészségi állapotának helyreállításában, a betegség további romlásának megakadályozásában és a terápiában.

A gyógytestnevelés olyan kötelező iskolai tantárgy, melynek alaposabb hazai vizsgálata esetén igencsak változatos képet kapnánk mind az oktatási gyakorlat, mind pedig a színvonal tekintetében. A tanítási órák például kötődhetnek saját iskolához, területileg kijelölt intézményhez, kistérségi társuláshoz, de akár pedagógiai szakszolgálathoz is. Már a fenti felsorolás is jelzi, hogy a gyógytestnevelés hatékonyságát a többi tárgyhoz képest nagyobb mértékben befolyásolja a környezeti háttér: a gyógytestnevelés helye, időpontja, a családi háttér, az iskolavezetés stb.

Simon István Ágoston kutatásának célja az volt, hogy a soproni általános és középiskolás gyógytestnevelésre járó tanulók környezeti háttérének feltárásával vonjon le következtetéseket a gyógytestnevelés tanórai hatékonyságára vonatkozóan. Vizsgálati módszerként az írásbeli kikérdezést használták, melynek során a diákoknak zárt jellegű és öt fokozatú Likert-skálát tartalmazó kérdésekre kellett válaszolniuk. A kutatási eredmények a konferencia idején még feldolgozási szakaszban voltak, de

Ha a jelenlegi tendencia folytatódik, akkor becslések szerint 2010-re 150 millió túlsúlyos felnőttől és 15 millió túlsúlyos gyerekről beszélhetünk Európában – hallottuk Martos Éva előadótól. Ennek az ijesztő trendnek 15 éven belüli megfordítását tűzte ki célul az Európai

Elhízásellenes Charta, melynek eszközei az iskolai mindennapos sportlehetőség megteremtése, az egészséges választék biztosítása és a helyes táplálkozás oktatása lehetnek.

már a jelenlegi állapotban is levonhatók az alábbi következtetések: az iskolavezetés megfelelő hozzáállásából fakadó körültekintő, a diákok érdekeit szem előtt tartó szervezés, illetve támogató szülői háttér szükséges ahhoz, hogy a tanulóknál pozitív beállítódás alakuljon ki a gyógytestneveléssel kapcsolatban. Ez pedig a tanórai hatékonyság növelésének egyik feltétele és eszköze.

Az egyik legsúlyosabb globális egészségügyi problémánál, az elhízásnál maradvan: ha a jelenlegi tendencia folytatódik, akkor becslések szerint 2010-re 150 millió túlsúlyos felnőttől és 15 millió túlsúlyos gyerekről beszélhetünk Európában – hallottuk Martos Éva előadótól. Ennek az ijesztő trendnek 15 éven belüli megfordítását tűzte ki célul az Európai Elhízásellenes Charta, melynek eszközei az iskolai mindennapos sportlehetőség megteremtése, az egészséges választék biztosítása és a helyes táplálkozás oktatása lehetnek. Az előadó ismertetett egy

nemrég lezajlott hazai fővárosi reprezentatív vizsgálatot, melyben 3200 gyermek táplálkozási elemzése került feldolgozásra. A kapott adatok szerint a cukros üdítő napi többszöri fogyasztása az általános iskolás gyermekek 40, míg a középiskolások 25 százalékára jellemző. A gyerekek kevesebb mint fele érzi fittnek magát, a testnevelés órát követően jó közérzetről a gyerekek 78, illetve az idősebb korosztály 58 százaléka számolt be.

A fittség és a jó közérzet témájánál maradvan foglalkozunk a fiatalok fizikai aktivitásával. A különböző életkorú és az ország különböző területein élő tanulók sportolási szokásainak vizsgálata meglehetősen népszerű kutatási területnek számít – hangzott el Kovács T. László, Suskóvics Csilla, Fügedi Balázs és Bodnár József előadásában. A kutatók arra vállalkoztak, hogy három település: Baja, Kaposvár és Eger 5–6. osztályos tanulóit vizsgálja sportolási gyakoriságuk, sportolási szintjük (élsportoló, aranyjelvényes és/vagy országos bajnokságon érmes), illetve kedvelt sportágaik kapcsán.

Az eredmények alapján elmondható, hogy a tanulók (N = 1 756) többsége (57,9 százalék) sportol iskolán kívüli egyesületben. Az előadók a kutatás kapcsán arra hívták fel

a figyelmet, hogy az iskolai lehetőségek és a délutáni programok sem az egészségközpontú, sem a versenyszerű sportoláshoz nem ideálisak, mi több, a rendszeresen sportoló fiatalok száma kifejezetten alacsonynak mondható a vizsgált mintában. A tanulók 42,2 százaléka állítja, hogy egy éve, 27,7 százaléka pedig, hogy 2–3 éve sportol rendszeresen. A korosztály tekintetében a kutatók várakozásának megfelelően a labdajátékok (labdarúgás), a vízisportok (vízilabda), a tánc, a kosárlabda és a küzdősportok tartoztak a legnépszerűbb szakágak közé. Az 5–6. osztályosok a legkevésbé futni szeretnek, derült ki a kérdőíves felmérésből.

A fiatal tizenévesek fizikai aktivitása kapcsán érdemes megemlíteni azt a kutatást, melynek célja annak felderítése volt, hogy a 11–13 éves budapesti tanulók életvitelében mekkora szerepet játszik a sportolás, illetve a torna jellegű mozgásformák. Heti időmérleg-vizsgálattal Leibinger Éva, Kiss Júlia, Huszár Ágnes és Hamar Pál 168 tanuló eredményeiből kíván levonni következtetéseket a tanulók pszichomotoros, affektív és kognitív képességeire vonatkozóan. Már a kutatásnak a konferencián közlésre kerülő részvizsgálati eredményei is azt bizonyítják, hogy a tanulók a legtöbb időt az iskolában töltik, ami abból a szempontból jelentős, hogy az aktív, konstruktív életvezetés, illetve a sportszeretet kialakításában így egyre nagyobb felelősség hárul a tantestületre és ezen belül a testnevelőre is.

A fent említett kutatók vizsgálati eredményei szerint a tanulók az eltöltött idő szerint legszorosabban az iskolához kötődnek. De vajon milyen fizikai változások figyelhetők meg a 7–15 éves korosztályban egy nyári szünet után? Ennek vizsgálatára vállalkozott Oláh Zsolt, Makszin Imre és Ozsváth Károly. A kutatásba a TF két gyakorlóiskoláját vonták be (N = 3091 és N = 443 fős tanulói létszámokkal). Két mérésre került sor: az előmérésre a 2005/2006-os tanév végén, az utómérésre a 2006/2007-es tanév elején. Vizsgálati módszerként az Eurofit tesztrendszert alkalmazták, melyet kiegészítettek egy, a sportolási szokásokat leíró kérdőívvel. A kutatás eredményei szerint szembetűnő azon gyerekek testi fejlődése, akik nyáron is előnyben részesítik a rendszeres fizikai aktivitást. A kevesebbet mozgó társak fejlődése általánosnak tekinthető.

A diákok számára a nyári szünet jelenti a feltöltődés, a regenerálódás, a kótetlen szabadidő időszakát, melyet egyesek tehát aktív sporttal, mások inkább passzívan szeretnek eltölteni. A kedvező időjárás, a strandok, az uszodák nyújtotta játékos tevékenységek mind közrejátszanak abban, hogy ebben az évszakban tömegek látogatják a vízpartokat. Az úszás az egyik legrégebbi sportági mozgásforma – hangzott el Katona Zsolt *A sokszereplős úszásoktatás* című előadásának bevezető gondolataiban. Jelentősége az ember pszichomotoros fejlesztésében évszázadok óta ismert. Az úszásoktatás szervezett, iskolai oktatásának kezdete hazánkban a 19. századra tehető. Az úszás taníthatóságának korai, szenzibilis időszaka, valamint a vízben végzett úszómozgások pozitív fiziológiai hatásának köszönhetően mára mindenki elfogadta, hogy szükség van a gyermekkori úszásoktatásra. Az elsődleges gondozók részéről talán ezért is mutatkozik olyan nagy igény az óvodai képzésben elérhető tanfolyamok közül a vízhez szoktatásra, illetve az úszásoktatásra. Katona Zsolt szegedi és székesfehérvári szülők (N = 118) kérdőíves vizsgálatával kívánt választ adni a következő kérdésekre: milyenek tartják az oktatási intézmények úszásoktatási lehetőségeit, melyeket választják leginkább, és mi alapján hozzák meg döntésüket arra vonatkozóan, hogy ki tanítsa meg gyerekeiket úszni. Az érvényben lévő tanterv (NAT, 2003) előírja az úszás korai oktatásának szükségességét, és a legtöbb iskola az első tanévben biztosítja is a szakszerű oktatást tanulói számára, miközben az üzleti alapon működő tanodák és magánoktatási formák gyors eredmények felmutatásával hitetgetik a szülőket. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a szülők nem várják meg az iskolai testnevelés keretében nyújtott szakszerű úszásoktatást, hanem még a beiskolázás előtt igyekeznek gyermekük úszásoktatását megoldani.

A szülők többsége szeretné, hogy gyermeke mozgásfejlettsége már az óvodai évek alatt olyan szintre jusson, hogy képes legyen elsajátítani a biztonságos úszótempókat. A 6–7 éves korosztály fejlesztésének és nevelésének egyik fontos célja az iskolai életre való felkészítés. Az iskolaérettség ugyanakkor komplex jelleggel bír: a kognitív érettség mellett fontos szerep jut a mozgásfejlettségnek, a központi idegrendszeri folyamatok érettségének is. Ennek egyik mutatója az egyensúlyozó rendszer fejlettsége, tudtuk meg Rácz Katalin és Bretz Károly előadásából. A két kutató noninvazív vizsgálatában 26 nagycsoportos óvodás vett részt, akiknek átlagéletkora 5 év 8 hónap volt. Rácz Katalin és Bretz Károly célja az volt, hogy iskolaéretlen és iskolaérett gyerekek egyensúlyozóképességét hasonlítsák össze. A vizsgálathoz egy speciális műszert, a Stabilométert használták, mely számítógéphez csatlakoztatva rögzítette a testtömeg-középpont centiméterben kifejezhető változásait. A statisztikai elemzések eredményeképpen megállapítást nyert, hogy az iskolaéretlen gyerekek egyensúlyozóképessége elmarad iskolaérett társaiktól, valamint több más terület éretlensége is együtt jár az egyensúlyozó rendszer éretlenségével. Az óvodai és később az iskolai testnevelés órák célja is az, hogy a gyerekek mozgásfejlődését és személyiségfejlődését segítse.

A testnevelést Szatmári Zoltán kiemelten személyiségalkotó tantárgynak tekinti. A játékos tevékenységek felszabadult légkörében ugyanis a gyermekek őszintén viszonyulnak környezetükhöz, nem tudják leplezni jellembeli tulajdonságaikat, így annak értékei és hiányosságai szabadon nyilvánulnak meg. A testmozgást különleges örömezés kíséri, mely a társakkal való játékos együttlétből, az akadályok leküzdéséből, a viszonylag biztonságos háttérben jelen lévő enyhe feszültség kellemes izgalmából fakad. A pedagógusnak a játékon keresztül nyílik alkalma arra, hogy tudatosan és tervszerűen gyakoroljon befolyást a gyermek személyiségének egészére. A testnevelés órák örömteli élménye nemcsak fejleszti, hanem az előadó szerint összetettebbé és gazdagabbá is teszi az „Ént”. Ezért is fontos hogy a testnevelés valóban a vidámság órája legyen.

Herzog Csilla

SZTE, BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola

Az EARLI budapesti konferenciájának plenáris előadásai

A neveléstudomány legnevesebb európai konferenciájának adott otthont 2007 nyarán az ELTE TTK budapesti Lágymányosi Campusa. Az EARLI (European Association for Research on Learning and Instruction) két évente megrendezésre kerülő konferenciájára Európából, Ázsiából, Ausztráliából és Amerikából érkeztek hazánkba a tanítás-tanulás kérdéseivel foglalkozó kutatók, hogy a neveléstudomány egyik legjelesebb fórumán publikálják kutatási eredményeiket, hallgassák meg a világ más területein zajló vizsgálatok beszámolóit, és egyesítsék mindazt a tudást, amely lehetővé teszi a neveléstudomány professzionalizálódását.

A konferencia elnöke Csapó Benő, a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetének professzora volt. A szervezőbizottság munkáját Csikos Csaba, a Szegedi Tudományegyetem docense koordinálta, az intézményi háttérrel pedig a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskolája, valamint a Magyar Tudományos Akadémia biztosította.